

VERGİ SİSTEMİMİZDE HAYAT STANDARDI ESASI

Orhan TURAN

Sayıştay Uzman Denetçisi

Kamu Yönetimi Uzmanı

I- HUKUKİ DURUM

"Hayat standardı esası", 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 116. maddesinde yerini alan bir vergilendirme yöntemidir.

Bu yönetime göre, ticari, zirai ve serbest meslek kazancı erbabının elde ettiği gelirler, bu maddede belirtilen temel gösterge tutarlarına, hayat standardı, ilave göstergeleri eklenerek bulunacak tutardan az olduğu takdirde; vergi, hayat standardı esasına göre (bu surette) belirlenen miktar üzerinden alınır.

"Hayat standardı esası", vergi gelirleniminin güvencesi sayılan bir önlem türüdür. Yükümlünün (mükellefin) istencine (talebine)bağlı bildirim yöntemi gerçek gelirin saptanmasına (tespitine) yetmediğinden, matrah farklılıklarını ortaya çıkarmak için, bildirilen geliri ilgili araştırma ve karşılaştırmalara olanak veren bir yöntem biçimidir. Vergi güvenlik kurumlarından dolayı olanları içinde yer alan, denetim aracı niteliğinde, vergi mevzuatında önceleri uygulanan "gider esası", "servet beyan esası", "ortalama kâr haddi esası", "asgari gayrisafî hasılat esası" gibi kurumların yeni örneği olan "hayat standardı esası" vergi sistemimize 31.12.1982 günlü, 2772 sayılı Yasa ile girmiştir. Gerçek usulde gelir vergisi kapsamındaki mesleki, ticari ve tarımsal kazanç sahiplerinin bildirdikleri gelirlerin yasal verilere göre hesaplanacak matrahlardan düşük olması durumunda dış belirtilere göre düzeltilip yükseltilmesini sağlayan bir vergi salma yöntemidir. Yükümlüleri gerçek gelirlerinin vergisini ödemeye zorlayan kendiliğinden denetim kurumu niteliği ağır basmaktadır. Tüketim ve artırımın toplamını oluşturan gelir, Yasakoyucunun hayat standardı için kabul ettiği dayanaktır. Tüketimi denetleyip izleyerek gelirleri saptama yollarından biridir. Yükümlünün yaşam düzeyi ve tüketim gücüyle vergi ödeme oranı arasındaki tutarsızlığın belirlenip verginin gerçek gelire uygun düzeye getirilmesi aracıdır. (*)

Bu sistemin özüne dokunulmadan 4.12.1985 gün ve 3239 sayılı kanunla, sistemde bazı değişiklikler yapılmış;

Sonra, 3.12.1989 gün ve 3505 sayılı kanunla (bu kanunun 18. maddesiyle 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa geçici 32. madde eklenerek), sistemin yapısı genişletilmiş;

(*) Anayasa Mahkemesinin 7.11.1989 gün ve E. No : 1989/6 K.No: 1989/42 sayılı kararları (6.4.1990 günlü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

Daha sonra, yukarıdaki geçici 32.madde, Anayasa Mahkemesinin 7.11.1989 gün ve E.No : 1989/6 K.No: 1989/42 sayılı kararıyla iptal edilmesi üzerine, 15.12.1990 gün ve 3689 sayılı kanunla (bu kanunun 7. maddesiyle 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa geçici 35. maddesi eklenmek suretiyle) , sistemin yapısı biraz daha yumuşatılarak uygulamaya devam edilmiştir.

3689 sayılı kanunun mezkûr maddesi (geçici 35. madde) de, yine, Anayasa Mahkemesinin 12.11.1991 gün ve E.No : 1991/7 K.No : 1991/43 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunduğundan (ilgili maddeyi iptal eden bu karar 23 Temmuz 1992 günlü Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, bu boşluğun giderilmesi için, kararın yayımından itibaren 6 ay sonra yürürlüğe girmesi öngörüldüğünden), uygulamanın bundan sonra nasıl sürdürüleceği henüz kesinlik kazanmamıştır.

3505 ve 3689 sayılı kanunlarla, "hayat standardı esası"nın dayanağını oluşturan Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 116. maddesi hükümleri kaldırılmamış; bu maddenin bir bölümü 3505/geçici 32. maddeyle 1.1.1988 - 31.12.1997 ve 3689/geçici 35. maddeyle de 1.1.1990-31.12.1999 tarihleri arasında, geçici bir süre için yürürlükten alınmıştır.

II- HAYAT STANDARDI ESASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

1- 3505 sayılı kanunla yapılan değişiklikler :

3.12.1988 gün ve 3505 sayılı kanunun 34. maddesinin (b) fıkrasıyla;

Yükümlülerin kendilerine, eşlerine, çocuklarına ve bakmakla yükümlü oldukları öteki kişilere ilişkin olup yıllık beyannameye toplanması zorunluluk taşımayan vergiye bağlı gelirlerin belgelendirilmeleri koşuluyla, hayat standardı esasına göre yeniden vergilendirilmesini önleyen mükerrer 116. maddenin 7. fıkrası uygulamadan kaldırılmış,

18. maddeyle eklenen geçici 32. madde ile de;

- Zirai kazançlar, kapsam dışında bırakılmış,

- Geçmiş yıl zararlarının mahsubu kabul edilmemiş,

- Yıl içinde işe başlayanlarla, işi bırakanlar için çalıştıkları sürelerin gözönünde tutulacağı benimsenerek, yıl içinde işe başlayanlar için "temel gösterge tutarlarının yarısının uygulanacağı öngörülmüş,

- Yeniden tespit edilen "temel gösterge" tutarlarıyla "hayat standardı ilave gösterge" tutarlarını yarıya kadar indirme ya da 10 katına kadar artırma 1. ve 2. derecede kalkınmada öncelikli yöreler için farklı miktarlar tespit yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir.

Kanunla ayrıca hayat standardı esasının uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit edileceği hükmü getirilmiştir.

2- 3689 sayılı kanunla yapılan değişiklikler :

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa 15.12.1990 gün ve 3689 sayılı kanunla eklenen geçici 35. madde ile Hayat Standardı esasına getirilen yenilikler şunlardır :

1) 1/1/1990 - 31/12/1999 tarihleri arasında, gerçek usulde gelir vergisine tabi ticarî kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabı, bu maddede belirtilen hayat standardı esasına tabidir.

2) a- Hayat standardı temel gösterge tutarı; faaliyetin takvim yılı sonunda geçerli olan ve 16 yaşından büyük sanayi kesiminde çalışan işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının, birinci sınıf tacirler için 3,1 katı, ikinci sınıf tacirler için 1,8 katı, serbest meslek erbabı için de 2,8 katıdır.

b- Ticari kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabının zarar beyanı da dahil olmak üzere bu faaliyetleri ile ilgili olarak beyan edecekleri kazançları, temel gösterge tutarlarına hayat standardı göstergelerine göre belirlenen ilavelerin yapılması suretiyle bulunacak tutardan düşük olduğu takdirde, bu maddeye göre belirlenen tutar, vergi tarhına esas gelirin hesaplanmasında ilgili kazanç tutarı olarak dikkate alınır.

c- Bir mükellefin aynı ticarî ve meslekî faaliyette bulunması halinde, temel gösterge tutarı her bir kazanç için ayrı ayrı uygulanır.

Aynı veya ayrı neviden birden fazla işyerinde ticarî faaliyette bulunan mükellefin temel gösterge tutarına, birden sonraki her bir işyeri için temel gösterge tutarının % 50'si oranında ilave yapılır.

Ticarî faaliyette bulunan adi ortaklıklar ile kolektif şirketlerde ortakların, komandit şirketlerde komandite ortakların bu ortaklık veya şirkete ilişkin temel gösterge tutarının birisi için temel gösterge tutarı, diğer ortakların her biri için temel gösterge tutarının % 50'si dikkate alınmak suretiyle tespit edilen toplam tutarın, ortaklık ve şirket mukavelelerinde yazılı hisse oranlarında, hisse oranları belli edilmemiş ise her bir ortağa eşit olarak ortak sayısına bölünmek suretiyle uygulanır.

Bu maddenin uygulanmasında, adi ortaklıklara, kolektif, adi ve eshamlı komandit şirketlere ait işyerlerinin her biri, ortaklar bakımından ayrı ayrı işyeri hükmündedir.

Bu maddenin uygulanmasında, komanditer ortaklar dikkate alınmaz.

d- Bu fıkranın (a) ve (c) bentlerinde yer alan temel gösterge tutarları; 3030 sayılı kanun uyarınca büyükşehir belediyesi olan illerin, büyükşehir belediye sınırları içinde faaliyette bulunan mükellefler için % 25 oranında artırılarak, kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyette bulunan mükelleflerde ise, birinci derecede öncelikli yörelerde % 50 oranında, ikinci derecede öncelikli yörelerde % 40 oranında indirilerek dikkate alınır.

e- Bu fıkranın (a), (c) ve (d) bentlerinde yer alan temel gösterge tutarları; faaliyetin ifa edildiği yöreler itibariyle altın imalatı ve/veya altın ticareti ile uğraşanlar için % 50 oranında artırılarak uygulanır.

f- Götürü usulden gerçek usule geçen mükellefler de dahil olmak üzere, yeni işe başlayan mükelleflerde temel gösterge tutarı, işe başlanılan yılda mükellefin faaliyette bulunduğu yörede uygulanan temel gösterge tutarının yarısı olarak dikkate alınır. Bu tutar, mükellefin faaliyette bulunduğu yörede uygulanan 1 inci dereceye ait götürü safi kazanç tutarından daha düşük olmaz.

g- Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 116 ncı maddesinde yer alan hayat standardı gösterge tablosunun;

- 1 numaralı bendindeki tutarlar sırasıyla 2 000 000, 3 000 000 ve 5 000 000 lira,

- 2 (b) numaralı bendindeki tutar 2 000 000 lira,

- 3 numaralı bendindeki tutarlar sırasıyla 20 000 000 ve 4 000 000 lira,

- 4 numaralı bendindeki tutarlar sırasıyla 4 000 000 ve 20 000 000 lira,

- 5 numaralı bendindeki tutar 4 000 000 lira,

- 6 numaralı bendindeki tutar 5 000 000 lira,

Olarak uygulanır.

Hayat standardı gösterge tutarları, kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerde % 50, kalkınmada ikinci derecede öncelikli yörelerde % 40 oranında indirilerek dikkate alınır.

Hayat standardı gösterge tutarları aile reisi beyanları da dahil olmak üzere bir defa dikkate alınır.

3. Mükellefler, kendilerine, eşlerine ve çocuklarına ait gelir vergisine tabi gelirleri (hamiline yazılı mevzuatlardan ve menkul kıymetlerden elde edilen gelirler hariç) bulunduğunu belgelendirdikleri takdirde, temel gösterge tutarlarına isabet eden kısmı hariç olmak üzere, bu esasa göre yapılan tarhiyat, Vergi Usul Kanununun düzeltme hükümleri çerçevesinde düzeltilir. Şu kadar ki mükellefler, 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine göre kurulanlar dahil olmak üzere, kanunla kurulu sosyal güvenlik kurumlarından kendilerine ait emekli, malûliyet, dul ve yetim aylığı tutarına isabet eden kısmı düzeltilir.

4. Çiftçiler, noter vekilleri, geçici yetkili noter yardımcılarını ile ruhsatlı dava vekilleri hakkında hayat standardı esas uygulanmaz.

5. Asgari ücret tutarının değiştirilmediği yıllarda esas alınacak temel göstergeler tutarı, önceki yılda uygulanan temel göstergeler tutarına, faaliyetin yapıldığı yıla ilişkin olarak Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen yenden değerlendirme oranında ilave yapılmak suretiyle tespit edilir.

Şu kadar ki, asgari ücret tutarının değiştirildiği yıllarda, asgari ücrete göre hesaplanan temel göstergeler tutarının, yukarıda yazılı esasa göre yeniden değerlendirme oranı dikkate alınarak belirlenen temel gösterge tutarından daha düşük olması halinde, yukarıda yazılı esasa göre tespit edilen temel gösterge tutarları dikkate alınır.

Bu maddenin 2 numaralı fıkrasının (g) bendinde yazılı, her bir yılda uygulanacak hayat standardı ilave göstergeler tutarları, temel göstergeler tutarında yapılan artışlar oranında artırılır.

Hayat standardı temel ve ilave göstergelerinin tespitinde 100 000 liraya kadar olan tutarlar nazara alınmaz.

6. Bu maddenin yürürlükte olduğu tarihlerde, Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 116 ncı maddesinin bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.

7. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları tayin ve tespiti Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

193 SAYILI KANUNUN MÜKERRER 116. MADDESİNDEKİ HAYAT STANDARDI İLAVE GÖSTERGELERİNE DAİR HUSUSLAR AŞAĞIDA BELİRTİLMİŞTİR

Hayat Standardı İlave Göstergeleri Unsurları :

1- Mükellefin kendisine, eşine çocuklarına ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilere ait özel binek otomobillerinin herbiri için (İşletmelerinde kayıtlı olanlar dahil);

- a) Silindir hacmi 1600 (dahil) cc'ye kadar olanlarda
- b) Silindir hacmi 1601 (dahil) cc'den 1900 cc'ye kadar olanlarda
- c) Silindir hacmi 1901 cc'den fazla olanlarda

2- Mükellefin kendisi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişiler tarafından bizzat kullanılan birden fazla binalardan (Bağımsız bölümler, katlar, sayfiye ve dinlenme evleri dahil)

- a) Mülkiyeti yukarıda sayılan kişilere ait olanların her biri için
- b) Kiralanmış olanlardan (tatil amacı ile gidilen otel, motel ve benzeri dahil) her biri için

3- Mükellefin kendisine, eşine, çocuklarına ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilere ait (İşletmeye kayıtlı olanlar dahil) her bir;

- a) Hava taşıtı, yat, kotra, sürat teknesi için
- b) On beygir gücü üstünde motorlu diğer özel tekneler için

- 4- Özel hizmetlerde devamlı ve ücret karşılığı çalıştırılan;
a) Şoför, mürebbiye, aşçı, hizmetçi, bahçıvan ve benzerlerinin her biri için
b) Kaptan, pilot ve benzerlerinin her biri için
5- Yarış atı yetiştirenlerden her bir yarış atı için (taylar dahil)
6- Turistik amaçlı yurtdışı seyahatlerde, seyahate katılan mükellefin kendisi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden her birinin her seyahati için,

YILLAR İTİBARIYLA HAYAT STANDARDI GÖSTERGELERİ 1988 YILI HAYAT STANDARDI ESASI BİLDİRİMİ

(193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 3505 sayılı Kanunla eklenen geçici 32. madde uyarınca verilen 28.12.1988 gün ve 88/13642 sayılı BKK'nın 8. maddesi ile tespit edilen miktarlar.)

Gelir Vergisi Kanununun 116 ncı maddesinde yazılı miktarlar:	Birinci der. kalkınmada öncelikli yörelere	İkinci der. kalkınmada öncelikli yörelere	Diğer yörelere
--	---	--	-------------------

I-193 sayılı Gelir Vergisi
Kanununun mükerrer
116 ncı maddesinde yer
alan ve geçici 32 nci mad-
desiyle yeniden tespit edilen
temel gösterge tutarından

1. Sınıf Tacir

3.200.000 liralık tutar 2.400.000 lira 3.000.000 lira 5.000.000 lira

2. Sınıf Tacir

1.800.000 liralık tutar 1.350.000 lira 1.700.000 lira 2.800.000 lira

(Noter bulunmayan yerlerde, noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar ve dava vekillerinin, münhasıran bu işlerden elde ettikleri kazançlarına aşağıdaki temel göstergeler tutarları uygulanır :

1.600.000 1.700.000 2.800.000)

II-193 sayılı Gelir Vergisi
Kanununun mükerrer 116 ncı
maddesinde yer alan ve geçici
32 nci maddesiyle yeniden
tespit edilen hayat standardı
gösterge tablosunun,

a) 1 numaralı bendinde yer alan :

- 480.000 liralık tutar	360.000 lira	450.000 lira	750.000
- 720.000 liralık tutar	540.000 lira	675.000 lira	1.100.000
- 1.440.000 liralık tutar	1.080.000 lira	1.350.000 lira	2.200.000

b) 2 (b) numaralı bendinde yer
alan :

- 480.000 liralık tutar	360.000 lira	450.000 lira	750.000
-------------------------	--------------	--------------	---------

c) numaralı bendinde yer alan :

- 4.800.000 liralık tutar	3.600.000 lira	4.500.000 lira	7.500.000
- 960.000. liralık tutar	720.000 lira	900.000 lira	1.500.000

d) 4 numaralı bendinde yer
alan :

- 960.000 liralık tutar	720.000 lira	900.000 lira	1.500.000
- 4.800.000 liralık tutar	3.600.000 lira	4.500.000 lira	7.500.000

e) 5 numaralı bendinde yer
alan :

- 960.000 liralık tutar	720.000 lira	900.000 lira	1.500.000
-------------------------	--------------	--------------	-----------

f) 6 numaralı bendinde yer
alan :

- 1.440.000 liralık tutar	1.080.000 lira	1.350.000 lira	2.200.000
---------------------------	----------------	----------------	-----------

Not : bu miktarlar 1988 yılı için 3595 sayılı 1990 yılı bütçe kanununda da ay-
nı rakamlar olarak belirlenmiştir.

1989 YILI HAYAT STANDARDI ESASI BİLDİRİMİ

(3505 S.K. geçici 32. maddesi -ve 3595 sayılı 1990 yılı Bütçe Kanunu ile- hükmü uyarınca tespit edilen miktarlar)

TEMEL VE HAYAT STANDARDI GÖSTERGE TUTARLARI TEMEL GÖSTERGE TUTARLARI

Mükellef Grupları

1- Altın imalatı ve/ veya altın ticareti ile uğraşanlardan	Kalkınmada		Diğer Yörelerde	Büyükşehir Belediye Sınırları
	I. Derecede Öncelikli Y.	II. Derecede Öncelikli Y.		
I. Sınıf tacirler için	: 6.120.000	7.650.000	12.750.000	15.800.000
II. Sınıf tacirler için	: 3.442.500	4.335.000	7.140.000	8.568.000
2-Noter bulunmayan yerlerde noterlik gö- revini ifa ile mükellef olanlar ve dava vekil- lerinin, münhasıran iş- lerden elde ettikleri kazançlar için	: 2.720.000	2.890.000	4.760.000	5.712.000
3- Yukarıdakiler dışında kalan	:			
I. sınıf tacirler ile ser- best meslek erbabı için	: 4.080.000	5.100.000	8.500.000	10.200.000
II. sınıf tacirler için	: 2.295.000	2.890.000	4.760.000	5.712.000

HAYAT STANDARDI GÖSTERGE TUTARLARI
(İlave Göstergeler)

Hayat Standardı Göstergeleri	Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Tutarlar (TL)	Kalkınmada II. Derecede Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Tutarlar (TL)	B.Şehirler Dahil Diğer Yöre Uyg. Tutarlar
1- Mükellefin kendisine, eşine, çocuklarına bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilere ait özel binek otomobillerinin her biri için (işletmelerinde kayıtlı olanlar dahil) silindir hacmi 1600(dahil) cc'ye kadar olanlarda	: 612.000	765.000	1.275.000
1601(dahil) cc'den 1900 cc'ye kadar	: 918.000	1.147.500	1.870.000
1901 (dahil) cc'den fazla olanlarda	: 1.836.000	2.295.000	3.740.000
2- Mükellefin kendisi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişiler tarafından bizzat kullanılan ve kiralanmış olan birden fazla binalardan (bağımsız bölümler, katlar, sayfiye ve dinlenme evleri ile tatil amacıyla otel, motel ve benzerleri dahil) her biri için	: 612.000	765.000	1.275.000
3- Mükellefin kendisine, eşine, çocuklarına ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilere ait (İşletmeye kayıtlı olanlar dahil) her bir Hava taşıtı, yat, kotra, sürat teknesi için	: 6.120.000	7.650.000	12.750.000

On beygir gücü üstünde motorlu diğer özel tekneler için	:	1.224.000	1.530.000	2.550.000
4- Özel hizmetlerde devamlı ve ücret karşılığı çalıştırılan				
Şoför, mürebbiye, aşçı, hizmetçi, bahçıvan ve benzerlerinin her biri için	:	1.224.000	1.530.000	2.550.000
Kaptan, pilot ve benzerlerinin her biri için	:	6.120.000	7.650.000	12.750.000
5- Yarış atı yetiştirenlerde her bir yarış atı için (Taylar dahil)				
	:	1.224.000	1.530.000	2.550.000
6- Turistik amaçlı yurtdışı seyahatlerde, seyahata katılan mükellefin kendisi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden her birinin her seyahati için				
	:	1.836.000	2.295.000	3.740.000

1989 YILI HAYAT STANDARDI UYGULANMASINA İLİŞKİN YÖRELER LİSTESİ

KALKINMADA 1. DERECEDE ÖNCELİKLİ İLLER

1- ADIYAMAN	8- HAKKARİ
2- AĞRI	9- KARS
3- BAYBURT	10- MARDİN
4- BİNGÖL	11- MUŞ
5- BİTLİS	12- SİİRT
6- DİYARBAKIR	13- TUNCELİ
7- GÜMÜŞHANE	14- VAN

KALKINMADA 2. DERECEDE ONCELİKLİ İLLER

1- AMASYA	9- MALATYA
2- ARTVİN	10- KAHRAMANMARAŞ
3- ÇANKIRI	11- SİNOP
4- ÇORUM	12- SİVAS
5- ELAZIĞ	13- TOKAT
6- ERZİNCAN	14- ŞANLIURFA
7- ERZURUM	15- YOZGAT
8- KASTAMONU	

3030 SAYILI KANUNA GÖRE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BULUNAN İLLER

1- ADANA	5- İSTANBUL
2- ANKARA	6- İZMİR
3- BURSA	7- KAYSERİ
4- GAZİANTEP	8- KONYA

DİĞER İLLER

1- ADANA (*)	12- ÇANAKKALE	23- KARAMAN	34- NİĞDE
2- AFYON	13- DENİZLİ	24- KAYSERİ (*)	35- ORDU
3- AKSARAY	14- EDİRNE	25- KIRIKKALE	36- RİZE
4- ANKARA (*)	15- ESKİŞEHİR	26- KIRKLARELİ	37- SAKARYA
5- ANTALYA	16- G. ANTEP (*)	27- KIRŞEHİR	38- SAMSUN
6- AYDIN	17- GİRESUN	28- KOCAELİ	39- TEKİRDAĞ
7- BALIKESİR	18- HATAY	29- KONYA (*)	40- TRABZON
8- BİLECİK	19- ISPARTA	30- KÜTAHYA	41- UŞAK
9- BOLU	20- İÇEL	31- MANİSA	42- ZONGULDAK
10- BURDUR	21- İSTANBUL (*)	32- MUĞLA	
11- BURSA (*)	22- İZMİR (*)	33- NEVŞEHİR	

(*) 3030 sayılı kanun uyarınca büyükşehir belediyesi bulunan illerin büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan yerlerinde faaliyette bulunan ticari ve mesleki kazanç sahipleri için, diğer yörelerde uygulanmak üzere belirlenen temel göstergeler tutarları dikkate alınır.

1990 YILI HAYAT STANDARDI ESAS BİLDİRİMİ

(193 sayılı kanuna 6389 sayılı kanunla eklenen geçici
35. maddeye göre tesbit edilen miktar)

HAYAT STANDARDI TEMEL GÖSTERGE TUTARLARI

Mükellef Grupları

1- Altın imalatı ve/ veya altın ticareti ile uğraşanl.	Kalkınmada	Kalkınmada	Diğer	Büyükşehir
	I. Derecede	II. Derecede		
	Öncelikli Y.	Öncelikli Y.	Yörelere	Belediye Sınırları
	(TL)	(TL)	(TL)	İçinde (TL)
I. Sınıf tacirler :	11.500.000	13.800.000	23.100.000	28.800.000
II. Sınıf tacirler :	6.700.000	8.000.000	13.400.000	16.700.000
2- Yukarıdakiler <u>dışında kalan</u> :				
I. Sınıf tacirler :	7.700.000	9.200.000	15.400.000	19.200.000
Serbest meslek erbabı için :	6.900.000	8.300.000	13.900.000	17.300.000
II. Sınıf tacirler :	4.400.000	5.300.000	8.900.000	11.100.000

HAYAT STANDARDI İLAVE GÖSTERGE TUTARLARI

Hayat Standardı Göstergeleri	Kalkınmada I. Derecede	Kalkınmada II. Derecede	B.Şehirler
	Öncelikli Yörelere	Öncelikli Yörelere	Dahil Diğer
	Uygulanacak	Uygulanacak	Yöre Uyg.
	(TL)	(TL)	Tutarlar
1- Mükellefin kendi- sine, eşine, çocukla- rına ve bakmakla yükü- mülü olduğu diğer kişilere ait özel binek otomobillerinin her biri için (işletmelerin- de kayıtlı olanlar da- hil) silindir hacmi 1600(dahil) cc'ye kadar olanlarda :	1.000.000	1.200.000	2.000.000
1601(dahil) cc'den 1900 cc'ye kadar :	1.500.000	1.800.000	3.000.000

1901 (dahil) cc'den fazla olanlarda	:	2.500.000	3.000.000	5.000.000
2- Mükellefin kendisi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişiler tarafından bizzat kullanılan birden fazla binalardan kiralanmış olanlar(bağımsız bölümler, katlar, sayfiye ve dinlenme evleri ile tatil amacıyla gidilen otel, motel ve benzerleri dahil) her biri için				
	:	1.000.000	1.200.000	2.000.000
3- Mükellefin kendisine, eşine, çocuklarına ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilere ait (İşletmeye kayıtlı olanlar dahil) her bir				
Hava taşıtı, yat, kotra, sürat teknesi	:	10.000.000	12.000.000	20.000.000
On beygir gücü üstünde motorlu diğer özel tekneler için	:	2.000.000	2.400.000	4.000.000
4- Özel hizmetlerde devamlı ve ücret karşılığı çalıştırılan				
Şoför, mürçbbiye, aşçı, hizmetçi, bahçıvan ve benzerlerinin her biri için	:	2.000.000	2.400.000	4.000.000
Kaptan, pilot ve benzerlerinin her biri için	:	10.000.000	12.000.000	20.000.000

5- Yarış atı yetiştirenlerde her bir yarış atı için (Taylar dahil) :	2.000.000	2.400.000	4.000.000
6- Turistik amaçlı yurtdışı seyahatlerde, seyahata katılan mükellefin kendisi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden her birinin her seyahati için :	2.500.000	3.000.000	5.000.000

Not : 1990 yılında, Kalkınmada 1. derecede öncelikli iller listesine Batman ve Şırnak,

Kalkınmada 2. derecede öncelikli iller listesine Zonguldak (Merkez ilçe ve Çaycuma ilçesi) ilave edilmiştir.

1991 YILI HAYAT STANDARDI ESAS BİLDİRİMİ

(193 sayılı kanuna 3689 sayılı kanunla eklenen geçici 35. madde uyarınca tespit edilen miktarlar)

HAYAT STANDARDI TEMEL GÖSTERGE TUTARLARI

Mükellef Grupları

	Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Y. (TL)	Kalkınmada II. Derecede Öncelikli Y. (TL)	Diğer Yörelerde (TL)	Büyükşehir Belediye Sınırları İçinde (TL)
1- Altın imalatı ve/ veya altın ticareti ile uğraşanlardan				
I. Sınıf tacirler :	22.300.000	26.800.000	44.600.000	55.800.000
II. Sınıf tacirler :	12.900.000	15.500.000	25.900.000	32.400.000
2- Yukarıdakiler dışında kalan :				
I. Sınıf tacirler :	14.800.000	17.800.000	29.700.000	37.200.000
Serbest meslek erbabı için :	13.400.000	16.100.000	26.900.000	33.600.000
II. Sınıf tacirler :	8.600.000	10.300.000	17.300.000	21.600.000

HAYAT STANDARDI İLAVE GÖSTERGE TUTARLARI

Hayat Standardı Göstergeleri	Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Tutarlar (TL)	Kalkınmada II. Derecede Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Tutarlar (TL)	B.Şehirler Dahil Diğer Yöre Uyg. Tutarlar	
1- Mükellefin kendi- sine, eşine, çocukla- rına ve bakmakla yü- kümlü olduğu diğer kişilere ait özel binek otomobillerinin her biri için (işletmelerin- de kayıtlı olanlar da- hil) silindir hacmi 1600(dahil) cc'ye kadar olanlarda	:	1.900.000	2.300.000	3.800.000
1601(dahil) cc'ye kadar olanlarda	:	2.900.000	3.400.000	5.800.000
1901 (dahil) cc'ye kadar olanlarda	:	4.800.000	5.800.000	9.600.000
2- Mükellefin kendisi, e- şi, çocukları ve bak- makla yükümlü olduğu diğer kişiler tarafından bizzat kullanılan birden fazla binalardan kira- lanmış olanların (Ba- ğımsız bölümler, kat- lar, sayfiye ve dinlen- me evleri ile tatil ama- cıyla gidilen otel, mo- tel ve benzerleri dahil) her biri için	:	1.900.000	2.300.000	3.800.000
3- Mükellefin kendisine, eşine, çocuklarına ve bakmakla yükümlü ol- duğu diğer kişilere ait (işletmeye kayıtlı olan- lar dahil) her bir				

Hava taşıtı, yat, kotra, sürat teknesi için	:	19.300.000	23.200.000	38.600.000
On beygir gücü üstün- de motorlu diğer özel tekneler için	:	3.800.000	4.600.000	7.700.000
4- Özel hizmetlerde de- vamlı ve ücreti karşı- lığı çalıştırılan				
Şoför, mürebbiye, aşçı, hizmetçi, bahçıvan ve benzerlerinin her biri için	:	3.800.000	4.600.000	7.700.000
Kaptan, pilot ve ben- zerlerinin her biri için	:	19.300.000	23.200.000	38.600.000
5- Yarış atı yetiştirenlerde her bir yarış atı için (Taylar dahil)	:	3.800.000	4.600.000	7.700.000
6- Turistik amaçlı yurtdışı seyahatlerde, seyahate katılan mükellefin ken- disi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü ol- duğu diğer kişilerden her birinin her seyahat- i için	:	4.800.000	5.800.000	9.600.000

Not : 1991 yılında, kalkınmada I. derecede öncelikli iller listesine Bat-
man, Şırnak, Bartın ve Zonguldak (Karabük ve Ereğli ilçeleri
hariç),

Kalkınmada 2. derecede öncelikli iller listesine Zonguldak (Ka-
rabük ve Ereğli ilçeleri) ilave edilmiştir.

1992 YILI HAYAT STANDARDI ESASI BİLDİRİMİ

1992 yılı için Hayat Standardı Temel ve ilave gösterge tutarları, 193 sayılı kanuna 3689 sayılı kanunla eklenen geçici 35. madde hükmüne göre Maliye ve Gümrük Bakanlığınca belirlenecektir.

Geçici 35. maddenin 5. bendine göre, bu tutarlar, Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen "yeniden değerlendirme oranı"nın bir önceki yıl tutarlarına ilavesiyle bulunacak miktardan az olamayacağından; 1992 yılı için "yeniden değerlendirme oranı" 219 sıra nolu V.U.K. Genel Tebliği ile % 61.5 olarak belirlenerek 8 Aralık 1992 gün ve 21429 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, bu yılki "Hayat Standardı Temel ve İlave Göstergeleri, 1991 yılında tespit edilen miktarların % 61.5 oranında artırılmasıyla bulunacak miktarlardan az olamayacaktır.

III- HAYAT STANDARDI ESASINA YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER ()*

Vergi gelirlerinin teminatı ve bir tür denetim aracı sayılarak ihdas edilen ve daha sonra geliştirilmeye çalışılan Hayat Standardı Esası;

- Kişilerin, kendilerine, eş ve çocuklarına veya bakmakla yükümlü olduğu kimselerin vergilendirilmiş veya vergi dışı bırakılmış gelirlerinin, hayat standardı çerçevesinde yeniden vergilendirildiği,

- Tahmin ve varsayımlara dayandığından gelir vergisi kanununda belirtilen beyannameye dayalı vergilendirme ilkesine ters düştüğü,

- Modern yöntemlerle vergi toplama imkânları varken, bu imkanların kullanılmayıp, gerçek vergi matrahını bulma yolunu kapatan, gerçek matrahlar yerine, "varsayımların" konularak, ödeme güçlükleri ve eşitsizliklerle bilhassa küçük esnaf ve sanatkârlarla serbest meslek erbabını üzen, bıktıran bir mahiyet aldığı,

- Varsayımlara dayanan götürü gelirlerin, yüksek boyutlara ulaşarak, verginin gerçek gelirle olan ilişkisinin ortadan kaldırıldığı,

- Vergide güvenlik önlemi olarak öngörülen bu yöntemin, vergideki belirlilik ilkesini yok ederek, güvensizliğe dönüştüğü,

- Kişilerin kazanmadıkları gelirler üzerinden ağır biçimde vergilendirilmeleriyle, meslek ve işlerinden ayrılmak zorunda bırakıldığı,

(*) Belirtilen Anayasa Mahkemesi kararları.

- Çalışmak isteyen kişilerin karşılaşacakları engelleri kaldırmak görevini yüklenen Devletin, bu tür vergiyi salmak ve uygulamakla, bizzat kendisinin Anayasal "Erk" ve "İlkeye" ters düştüğü, v.b. pekçok nedenlerle eleştirilere, tenkitlere uğramıştır.

IV- SONUÇ

- Vergi kayıp ve kaçaklarını önlemeye yönelik tedbirler olarak ihdas edilmiş ve birkaç defa yenilenmiş olan "Hayat Standardı Esası", vergi sisteminde henüz yerine oturmuş değildir.

- Mevcut düzenlemelerle, Yüksek kazançtan sağlanan kişilerin vergi kaçaklarının önlenmesi kolay olmayacaktır. Bu sistemin sermaye Şirketleri kazançlarına uygulanmaması, sistemin kendi içinde çelişkisidir.

- Küçük esnaf ve sanatkarlarla küçük çapta iş yapan serbest meslek kazanç sahipleri, bu sistemin baskısı altında ezilmektedirler.

- Hayat standardı esasının kimi hükümleri Anayasa Mahkemesince müracaatlar sonucunda- bir çok defa iptal edilmiştir. Son defa 3689 sayılı kanunla getirilen geçici 35. maddenin 3 nolu fıkrası da, yine Yüce Mahkemenin 12.11.1991 gün ve E.S : 1991/7 K.S. : 1991/43 sayılı kararıyla iptal edilmiş olup, sistemde hâlâ önemli boşluklar bulunmaktadır. Yeni düzenleme hâlâ yapılmış değildir.

- Sistemin yeniden gözden geçirilerek, ciddi bir şekilde ıslahı acilen gereklilik arz etmektedir.

1992 YILI TAKVİM YILI KAZANÇLARINA UYGULANACAK OLAN HAYAT STANDARDI TEMEL VE İLAVE GÖSTERGE TUTARLARI : (*)

31.12.1992 tarihinde yürürlükte bulunan asgari ücrete göre, 1992 yılına ait olup, 1993 yılı Mart ayında beyan edilecek ticari ve mesleki kazançlara uygulanacak hayat standardı temel ve ilave gösterge tutarları; Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 35 inci maddesinin 5 numaralı fıkrasının son bendinde yer alan, 100.000 liraya kadar olan tutarların nazara alınmayacağı hükmü de dikkate alınarak aşağıda belirtilmiştir.

1) Temel Gösterge Tutarları :

Mükellef Grupları	Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Y. (TL)	Kalkınmada II. Derecede Öncelikli Y. (TL)	Diğer Yörelerde (TL)	Büyükşehir Belediye Sınırları İçinde (TL)
- Altın imalatı ve/ veya altın ticareti ile uğraşanlardan; 1 inci Sınıf tacirler için	40.400.000	48.500.000	80.800.000	101.000.000
2 inci Sınıf tacirler için	23.400.000	28.100.000	46.900.000	58.600.000
- Yukarıdakiiler dışında kalan; 1 inci Sınıf tacirler için	26.900.000	32.300.000	53.900.000	67.300.000
Serbest meslek erbabı için	24.300.000	29.200.000	48.600.000	60.800.000
2 inci Sınıf tacirler için	15.600.000	18.700.000	31.200.000	39.100.000

2- Hayat Standardı İlave Gösterge Tutarları .:

Hayat Standardı İlave Göstergeleri	Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Tutarlar (TL)	Kalkınmada II. Derecede Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Tutarlar (TL)	B.Şehir Belediye sınırları içinde ve Diğer Yörelerde Uyg.Tutarlar (TL)
- Mükellefin kendi- sine, eşine, çocukla- rına ve bakmakla yü- kümlü olduğu diğer kişilere ait özel binek otomobillerinin her biri için (işletmelerin- de kayıtlı olanlar da- hil) silindir hacmi			

(*) Derginin basımından sonra 28.1.1993 günlü Resmi Gazetede yayımlanan 1992 yılı Hayat Standardı Göstergeleri, dergiye ek olarak sunulmuştur.

1600(dahil) cc'ye kadar olanlarda	:	3.400.000	4.100.000	6.800.000
1601(dahil) cc den 1900 cc'ye kadar olanlarda :		5.200.000	6.200.000	10.400.000
1901 (dahil) cc den fazla olanlarda	:	8.600.000	10.400.000	17.300.000
- Mükellefin kendisi, e- şi, çocukları ve bak- makla yükümlü olduğu diğer kişiler tarafından bizzat kullanılan birden fazla binalardan kira- lanmış olanların (Ba- ğımsız bölümler, kat- lar, sayfiye ve dinlen- me evleri ile tatil ama- cıyla gidilen otel, mo- tel ve benzerleri dahil) her biri için	:	3.400.000	4.100.000	6.800.000
- Mükellefin kendisine, eşine, çocuklarına ve bakmakla yükümlü ol- duğu diğer kişilere ait (işletmeye kayıtlı olan- lar dahil) her bir; Hava taşıtı, yat, kotra, sürat teknesi için	:	34.900.000	41.800.000	69.800.000
On beygir gücü üstün- de motorlu diğer özel tekneler için	:	6.900.000	8.300.000	13.900.000
- Özel hizmetlerde de- vamlı ve ücreti karşı- lığı çalıştırılan; Şoför, mürebbiye, aşçı, hizmetçi, bahçıvan ve benzerlerinin her biri için	:	6.900.000	8.300.000	13.900.000
Kaptan, pilot ve ben- zerlerinin her biri için	:	34.900.000	41.800.000	69.800.000
- Yarış atı yetiştirenlerde her bir yarış atı için (Taylar dahil)	:	6.900.000	8.300.000	13.900.000
- Turistik amaçlı yurtdışı seyahatlerde, seyahate katılan mükellefin ken- disi, eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü ol- duğu diğer kişilerden her birinin her seyahat- i için	:	8.600.000	10.400.000	17.300.000